

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Io. Baptistæ Portæ Neapolitani Magiæ Naturalis Libri
Viginti**

Della Porta, Giambattista

Frankfurt, 1607

Io. Baptistæ Portæ Neapolitani, Magiæ Natvralis Liber Vigessimvs Et
Vltimvs, Chaos, in quo experimenta extra ordinem classium continentur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70772)

IO. BAPTISTÆ
PORTÆ NEAPOLITA-
NI, MAGIÆ NATVRALIS
LIBER VIGESIMVS,
ET VLTIMVS,

Chaos, in quo experimenta extra ordinem
classium continentur.

PROOEMIUM.

ONSTITVERAMVS ab inci-
tio libri experimenta omnia de-
scribere, quæ in scientijs naturali-
bus omnibus continerentur, sed
impudentia negotia voluntatem
infirmarunt, vt quod velimus mi-
nus assequi possimus, vnde quum illud non possim,
quod velim, id necesse est velle, quod possim. Hoc igitur
libro ea experimenta clausimus, quæ nullis classi-
bus concludi poterant, quæ adeo varia, & diuersa e-
rant, vt non scientiam, aut librum conficere possent,
quæ etiam quasi paralipomena huc coaceruauimus,
in chaos fortasse. Deo dante alias perfectiorem
dabimus librum. Nunc autem his con-
tenti eris.

Quomodo

Quomodo maris aqua potabilis fieri possit.

C A P. I.

NON parum humano generi commoditatis & comolumenti afferret maris aquam potabilem reddi. In longinquis navigationibus, veluti Indicis maximam præstat opem: nam dum nautæ tempestatibus coacti in mari diutius, quam sperauerant, immorantur, ex aquæ penuria in maximis vitæ discriminibus versantur. Triremes singulis ferè denis diebus necesse est terras petant aquatum, ob id intra hostiles regiones non diu vagari possunt, nec longius distrahi, hostibus iter intercipientibus. Præterea in urbibus maritimis, & in insulis constituti, deficientibus aquis, vt nostris temporibus insula Melites, & apud Syrces milites, & incolæ multa perpeffi sunt, multaque etiam memorant historiæ. Vnde necessarium duximus solertius vestigare, vtum marina aqua potabilis reddi possit. Sed impossibile est aliqua posse perscrutari, quomodo id præstari possit, nisi prius causam falsedinis perquiramus, & quid de re ea nostri maiores prodiderint, præcipue quum Aristoteles prædicet, facile à mari falsuginem elici posse, quum mare non sui natura falsum sit, sed Sole aquam calefaciente, eleuat ex ea frigidæ & siccas exhalationes terrestres vsque ad eius superficiem, inibique combustas: causam esse suæ falsitatis, quum humidæ subtiles partes in tenues vapores distillantur. Nos igitur Naturam imitantes, tenues partes chymisticis organis extollendo, facile dulcem reddere possumus. Ita enim Natura maris aquam dulcem reddit fluminibus. Sunt & venæ maris in imis terræ partibus à Sole concalæfacte, in summis montium iugis eleuantur vapores, vbi, occurrente frigida superficie cocunt in guttas, ac per specuum fornices dilabentes, apertis canalibus foras profluunt. Nos primo cõcautum vas, turgentis pilæ instar, marina aqua replemus, quod collum oblongum habeat, cui pileum accomodamus, vt subiectis prunis, aqua in tenues soluatür vapores, & vacua omnia repleat, & sublime feratur, vapida hæc crassi-

tudo, vbi pilei frigiditatem tetigerit, & vitro occurfabit, illius marginibus in rorem cogitur: vnde per pilei fornaces dilabens, in aquam vertitur, & aperto quodam canali, quod in illud pertinet, largis rinulis decurrit, subiectum receptaculum eum stillantem recipit, vnde ex salsa dulcis proueniet, & sal in fundo vasis remanet, & tres libræ salsæ aquæ, duas dulces dabunt. Sed si vasis pileus fuerit plumbeus, maiorem aquæ copiam præbebit, tamen si noxiam: nam Galenus dicit, æquam per tubulos plumbeos deductam, & potatam, excoriationem intestinorum causare. Sed nos modum adinuenumus,

Quo maiorem aquæ dulcis copiam salsam distillando nancisci

possumus. Fiat pileus argillaceus in metæ formam, reus foraminibus peruius, vt per foramina vrinales argillacei, vel vitrei introduci possint, quorum ora foris promineant, recte picata ne vapor possit exhalari. Pileus ad alembici formam suam canalem in imo circumcurrentem habeat, & nare sua foras extillet. Hunc super æneam cortinam accommodabimus, multæ aquæ capax, quam salsa replebimus, post vrinales, & inditis pileis, subiecto igne, & vrinales extillabunt, & pileus, qui alios cõtinet, per suum etiam ductum suam aquam extillabit, nam surgentes vapores è cortina calidi, vt vrinales stillent, faciunt, & ipse distillet. Sed si in nauibus eiusmodi vasis commoditas non dabitur, poterimus

Alio modo salsam aquam extillare,

Etsi parum. Dioscorides docet antiquum stillandi modum: poterimus eo modo maris aquam in nauibus extillare, quod & à Plinio quoque docetur. Expansa circa nauium vellera, madescunt, accepto halitu maris, quibus dulcis humor exprimitur. Sed videamus num

Alio modo salsam aquam dulcem facere

possibile sit. Inquit Aristoteles, & eo prior Solomon, quod flumina omnia ex mari nascuntur, & in mare reuertunt, nam per occultos terræ meatus aqua immissa, reuertuntur.

relinquunt terrestres illas, siccasque partes cum terra remittas, & purgatæ, dulcesque foras dilabuntur. Inquit. Cur aqua salsa profluere nequeat, aut quia stabile quod graue est, salsa autem aqua grauis est, quapropter calidæ raris cum modo ex salis profluere possunt, habent enim leuitatem, quæ pōdus salisuginis superat, calidum namque leuius est. Adde quod aquæ profluentes per terram nimis percolari queunt, itaque quantum grauius, & crassius est, id assidue magis, magisque defertur, & subsidet, & quantum leuius id, atque sincerius seuocatur, & profluit. Vt enim salsum graue, ita dulce leue est, atque ita efficitur, ut sint dulces quæ profluunt. Hæc eadem causa est, cur aqua salsa, quum mouetur, mutaturque, dulcior fiat, leuior enim per motum atque sincerior redditur. Videamus nunc an naturam imitari possimus. Magna ergo vasa terra replebimus, atque super gradus accommodabimus, ut alterum intra alterum excolet, & sic per multa vasa dilabens aqua salsa, fortasse salsedinem in vase relinquet. Ego per decem vasa expertus sum, & salsa etiam erat. Amicus autem per viginti excolatam dulcem dixit. Id tamen admonendum duxi, non omnes terras ad id aptas esse. Inquit Solinus marina aqua argilla si percoletur, dulcescit, & sale m adimit compertum est, vbi tenui torrentis harena iterum, & iterum coletur. Fugiendæ sunt, quæ locis contestis & fornicatis delituerint: nam plerunque salsæ, vel vbi animalia stabulantur, quas Columella fugiendas arboribus prædicat, nam excolatam aquam salsam reddunt. Fugiendæ sunt terræ nigrae: nam aquas asperiores habent, lutosæ vero dulcore præditas aquas habent, ex Paxamo. Anaxagoras maris salsedinem ex fluminibus prouenire dicebat, per salsa loca decurrentibus, illam qualitatem mari communicare. Sunt qui ad id fluminum sabulonem probent, & ratio, quæ illos mouebat, fuit, quod semper dulces aquæ in littoribus reperiuntur, dicuntque id euenire quod per harenas colatæ dulcescant ex mari, quod falsum est: nam aqua dulcis, quæ iuxta mare reperitur, non ex mari est, sed quæ ex altis montium culminibus per occultos terræ meatus, illuc dila-

buntur. Quæ enim dulces excolant, ad maris libellam dulces reperiuntur, & planis locis, vt in Apulia, vbi ex montibus aquæ non excolant, falsæ sunt. Sic & Africae littoribus. Sed Aristoteles experimentum affert ex cæreo vase, nam si quis ceream pilam confecerit vacuam, continentis soliditatis, & ipsam mari immerferit, intus dulcis aquæ plenam reperiri, quum per ceræ poros falsedo corpulenta magis neget introitum. Et Plinius demissis reticulis in mari concuæ è cera pilæ, vel vasa inania obturata, dulcem intra se colligere humore: nam in tenui marina aqua argilla percolata dulcescit. Sed nos hoc falsum comperimus: nam subtiliter, & diligenter fabricatam, & in aqua salsa immerfam, intus falsam reperimus post aliquos dies. Et experimentum inutile foret, etiam si verum esset, quum ad vnius libræ aquæ purificationem, mille ceræ pilæ in die non sufficerent. Sed ad id multa ex quibusdam porosis lignis vasa, & lapidibus excogitari poterunt. Vas hederaceum, quod vinum, vt diximus, ab aqua separat, salem ab aqua non separat, si eodem vase extilletur. Sed è Portugallia lapides afferuntur, in vasa efformati, in quibus immissa maris aqua, dulcis excolat, & si non prima, saltem secunda vice, qua vtuntur ad comminuendos calculos, vnde ad id lapides pumicosos multos, porososq; experiri possent. Leo Baptista Albertus vas fictile benè clausum, in aquis salis immersum, repleti dicit potabili. Sed ego omnibus vasis argillaceis sum expertus, & semper falsam aquam inueni. Aristoteles

Alio modo

fieri posse dicit in Problematibus. Si aqua salsa frigida bibi non potest, calida, refrigerataque postquam califacta est, melius potest. An propterea quod de contrario in contrarium res mutari solita est, aqua autem salsa dulci opposita est, & quum calefit, portio salsa decoquitur, & quum refrigeratur, in ima defertur, & subidet. Quam rem quum expertus essem, falsam reperii, imò saltiorem. Ratio est quod calore subtilissimi aquæ vapores dulces exhalantur, & sal subidet, & in minori aqua

aqua eadem salis quantitas falsiorem aquam reddit, vt in distillationibus diximus. Nec mirari possum subtilissimum talia protulisse. Florcatinus ab eo excipiendo ait. Si vero & aqua non sit bona, neque potabilis, sed morbosa, coquatur, donec decima eius pars infumetur, deinde repurgetur, & innoxia erit. Sic enim & marina aqua decocta dulcis reddetur. Videamus num fieri possit

Alio modo,

Et in maxima quantitate. Est res, quæ iniecta in amplis vasis marina aqua repletis, sal constringendo descendere cogit, vel coagulando, & aquam ab eo liberat. Vnde stiptica imaginanda sunt, & id etiam ab antiquis tentatum, & à recentioribus perfectum. Plinius. Nitrosæ, aut amaræ aquæ, polenta addita, mitigantur, vt intra duas horas bibi possint, qua de causa & in saccos vinarios additur polenta. Et alibi: Nitrosas & salmacidas in desertis rubrum mare petentes, addita polenta, vtiles intra duas horas faciunt, ipsaque vescuntur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostratis, Phylira, coqui, & polline nimium salem cibus eximunt. Quam rem sæpius experti falsam nouimus, sed aliquid suæ amiserat falsedinis. Plinius. Si aquæ insalubres bibendæ sunt, pulegium tritum aspergatur. Leo Baptista Albertus. Vbi turbulentam fluminis Nili aquam posuere, si quid supra limbum, & marginem aquæ, amygdalæ perfricaueris, è vestigio clarescer: Quod quum expertus essem, falsum inuenimus, sale communi iniecto in aquam fortem, quæ argentum ab auro separet, illico argentum descendere. Videmus etiam in confectione alacrubræ vocatæ, iniecto alumine in lixiuio, illico salem, & colorem descendere, & solam claram aquam remanere. Videmus multis herbis lac coagulari, quas alibi diximus: vt enim igitur in hac re coagulantibus, & astringentibus. Coqui dicunt spongiam in ollam immisissam salinã, salem ad se attrahere, expressam vero, & denuo iniectã salem omnẽ educere. Sic etiã lignum lintcis tenuioribus obuolutũ, & intra ollam impo-

fitum ad se sal attrahere. Alij in linteo triticeam farinam illigant, & in ollam immittunt, & salem attrahunt. Palladius vbi de vinis condiendis docet, inquit: Græci iubent aquam marinam mundam de puto, & quieto mari, quam anno ante compleuerint, referuari, cuius talem esse naturam, vt & falsedine, vel amaritudine per hoc tempus careat, & odore dulcis fiat ætate. Remanet docere

Dulces aquæ quomodo emendentur.

Leo Baptista ait. Si vitreum vas plenum sale, & bene obturatum calce, substrato oleo, ne quid aquæ in vas penetret, immiseris, vt medias inter aquas cisterne pendeat, fore vt aquæ illic nulla putrescant mora. Addunt aliqui & argentum viuum. Si aqua putrescere incipit, iniecto sale purgatur, & si sal desit, aqua marina. Ob id Venetijs Diui Nicolai puteo hauriunt aquas nauis longius ituri, & id quia circa mare est, & in ea occultetur sal, quum aquis illis communicet. Id in sacris literis factum legimus ab Eliseo, qui in Hierichunte Palestina, abiecto sale in fontem, potabiles reddidit aquas, quæ erant amaræ, & putridæ. Si aqua verminescit, iniecta calce moriuntur. Quum vinum clarum reddere volumus, oui albumen exagitatum, & conturbatum descendere intus patimur. Alij scobem in phyliras auellanae intus iniiciunt, & Hispani gypsum, vt clarescat, quibus omnibus in aquis vti possumus.

Quomodo ex aere aqua fiat. CAP. II.

ET si omnia nos dereliquerint commoda, poterimus ex solo aere aquam elicere, aerem ipsum in aquam commutando, ita vt natura facit, nam ex aere, vel vaporibus aqua conficit, vnde quum aqua egemus, eam ex aere conficere poterimus, igitur quemadmodum & natura ipsa facit, ita & nos faciamus. Scimus, Sole terram calefaciente, vapores subtilissimos extorqueri, atque in altum sustolli, ad eam regionem aeris, vbi est frigus, vapores illos in guttas cogi, decedentesque pluuiam

pluuiam efficere. Nos etiam æstate videmus, vitreis in vasis optime perlatis, & frigida aqua plenis, extrema superficie aerem pertingente, illico vitrum obnubilari, atq; perspicuitatem amittere, paulo post irrorari, & in bullas extumescere, ac deinde paulatim crescentibus in guttas conuerti, & decidere, quod non alia ratione euenit, nisi aer frigidus vitro adhærens, crassescens in aquã vertitur. Videmus etiam in cubiculis Venetijs, quorum fenestræ vitris contactæ sunt, crasso, & vapido halitu intus crassescente, foris frigido inualescente, intus irrorantur, & in guttas coalescunt. Præterea hyemæ in æneis tormentis, quæ semper frigidissima sunt, & concameratis locis asseruantur, vbi & homines versantur, vt aer crassescat, tangens frigidam eorum superficiem, irrorantur, & aquam stillant. Sed ne longius euagemur. Fiat vas amplum vitreum rotundum, idq; repleatur salnitro impuro, solazzo vulgo dicto, & glacie: nam simul hæc commista, vt diximus hoc libro, magnam frigiditatem causantur, agitandoque, ingentis vi frigoris, aerem circa vas cogunt, vt mox stillet in subiectam fideliam. Diligens artifex alia addet, vt maiorem nanciscatur aquæ copiam. Sat sit viam demonstrasse.

Quomodo quis suam faciem transformare possit, vt neq; ab amicis cognoscatur. CAP. III.

QVI insidijs capri, vel carceribus occlusi sunt, & euadere tentant, qui magnatum negotia tractant, speculatores, & alij qui cognosci non desiderant, non parum refert, imo magni erit momenti facies eorum transformare, docebimus adeo exacte efficere, vt ne à parentibus, & coniugibus cognoscantur, & eiusmodi secreta à magnatibus non parum conquiri, quod suam personam simulantes, ingentia facinora perpetrarunt, & amantes suis amatis sine parentum suspitione seruiuerunt. Vlysses Troianorum gesta explorare conatus, falsis vestibis indutus, & vultu confictio, omnia quæ voluit, incognitus peregit. Homerus:

*Mixtis plagis simul ac seipsum transformans,
Serui habitum assumpsit, & mendicæ.*

Et hoc modo Troiam ingressus, &c.

Vbi vero Penelopsis, & procorum gesta cognoscere concupiuit, iterum seipsum trāsformauit, Nos id fieri posse docemus multis modis, permutādo vestes, capillos, vultum, colorem, plagas, tumores, donec adeo vultum commutemus, vt in alijs locis tumeat, in alijs deprimatur: & primo

Caro quomodo tingatur.

Sed vt à carnis tinctura incipiamus, tingi caro potest, vel vt diutius duret, vel vt cito ablui possit. Si cito vis tollātur. Iuglandium cortices, & malorum punicorum aceto macerentur quatuor, vel quinque diebus, deinde prælo expressis faciem tingimus: nam faciem Æthiopum fingit, & aliquibus diebus durat. Oleum mellis colorem croceum reddit, & rubrum, vt per decem dies, aut plus color non recedat. Sulphuris suffumigatio, eorum faciem decolorat, vt videatur ægrum longo tempore lecto iacuisse, sed cito aboletur. At si vis multis diebus immobilis perstet, & ægerrime aboletur: venimur aqua forti, quæ aurum ab argento separat, ex halinitro, & vitriolo confecta, & præcipue si prius aliquid argenti corroserit, & viginti dierum spatio perdurabit vsque dum cutis permutatur. Si vis autem

Capillos permutare.

Quomodo id fieri possit, alibi docuimus, rescribere ne pigeat. Oleum mellis, capillos, & barbam rubro, vel croceo colore tingit, misturaque mensis spatio perstat. At si cani, vel flaui fuerint, poterimus in nigros commutare valido lixiuio, in quo lithargyrum decoctum, Valide etiam de honestabit vultum

Pilos addere, vel minuere.

Vnguentum, quo in hypocaustis vtuntur, ad id opus commodum erit, ex auripigmento & calce parato, nam illico glabrum locum facit, sicilijs & supercilij abrasis proph Dij immortales quātum faciem transformabunt. Possumus & pilos vt cito nascantur facere, mellis aqua, & pinguedine anguillæ, & equi, vt diximus, Possumus hoc modo

Faciens

*Faciem turgidam, depressam, & plagosam
facere.*

Nulla res adeo faciem deformat, quam apum morsus. Cauticis herbis plagas inducimus, admouendo, & aliquantisper immorando: tumores & depressiones inducuntur lacte tithymali imposito, ori, naribus, oculis, præcipue vbi abest pellis, vt solo hoc remedio facies deformeretur, sic etiam scrotum, & testes. Aqua cantharidum perlita illico bullas & tumefactiones inducit. Turbith contusum, ebullitum, & perlitum membra, in quibus positum fuerit, tumefacit, & præcipue testes. Puluis taxii adeo cutem vlcerat, vt miserabiles, & deploratos homines reddat apud vulgum. Remedio est succus populi, vel unguentum populneum. Suffitus sulphuris, & paleæ combustæ faciem decolorat, vt hypocritæ faciunt, qui suas facies tali pacto exterminant. Feces aquæ fortis vncia, muriæ & curcumæ drachma vna, misceantur oleo in formam unguenti, & perline faciem, nam nigro colore inficiunt. Quum vis abluere, aqua frigida ad pristinum statum reddes. Comædi, & tragædum histriones agant, facies amurca perungunt, vt eorum facies transmutent, ne à notis cognoscantur. Quia morsus apum, vesparum, vel crabronum mire faciem mutant, & aliam reddunt, os, nares, & membra contorquendo, alia comprimendo, alia vero eleuando: si quis aqua decoctionis crabronum, vel vesparum cutem abluerit, sic tumescit locus, vt alicuius ægritudinis suspicionem ingerat, sed absque dolore. Remedio est theriacapota, vel loco illita, & hac fraude vteri gestationem yastræ mulieres simulant. Amurcam olei, virigineos carbones, & cortices mali granati conterere, & misce, & si hoc linimento faciem tanges, efficies nigerrimam, sed acerbæ vuæ succo diluitur, vel lacte.

Vt lapides ex seipsis moueantur. CAP. IV.

PRODITVR ab antiquis trochitem lapidem, & astroitem supra alium lapidem planum ex seipsis moueri, addito aceto. Modus operationis erit. Sit infra

porphyreticum marmor planum, extrema superficie perpolitum, supra imponantur trochites, aut astroites, etiam extrema superficie leuigati, inde addito aliquantisper aceti, vel limonis succi, statim ex seipsis tam trochites quam astroites, nullo impellente ad decliuorem superficiem ambulabunt, mira quadam iucunditate. Cardanus tenui humido eiusmodi soli lapides constare dixit, quod ab aceti vi in vaporem conuertitur, & quum exitum non inueniat, huc, illuc lapidem impellens mouet: nam tenuis vaporis initium est, quod illos non mittat, vnde nec meatus habere magnos illos credere oportet. Ego aerem intercipi in illius venis iudicarem, nam bene conueniens, vbi diuersas colorum substantias vides, acetum ergo quia subtile ingrediens, aerem expellit, quod per acetum egrediens facit, vt lapis moueatur. At nos reperimus lapides omnes à se moueri, qui ex varijs lapidibus commisti sunt, varijsque venarum distantijs patentibus: acetum enim per commissuras se induens, lapidem impellit, vt se moueat. Alabastrum, quod vulgo *calogninum* vocant, optime mouetur, varijs enim venis distinctus est, & lapidum varietatibus, & ego frustum non solum libræ, sed quatuor librarum se mouere vidi, quod in testudinis formam effigiatum erat, & quum lapis tandem se moueret, testudinem moueri videbamus. Mouetur ex seipsa aceto species illa marmoris, quæ *brocadello* vocatur, quæ ex varijs, mistisque partibus componitur. Graditur etiam aceto marmor illud maculosum, quod rubeis, croceis, vel fuscis puncturis, & maculis interstinctum, *pediculo* vocant, non sine astantium miraculo. Id enim præmonendum, ne relinquam nil referre, si marmor inferius sit maculosum, & supra homogeneum, & durum, vel infra homogeneum, & durum, & superius heterogenum: nam iniecto aceto, vel quocunque acri, illico dilabitur in decliuorem partem, nunc circulatim, nunc subsultim, nunc præpropere se mouendo.

Quomo do

Quomodo instrumentum fieri possit, quo longè audiamus.

C A P. V.

IN opticiis specilla demonstrauiamus, quibus satis lon-
gè videre poteramus, nunc instrumentum construc-
re tentabimus, quo etiam per multa miliaria audire
possimus, & lignum inuestigabimus, vt id rectius & fa-
cilius præstet. Vt formam igitur huius instrumenti in-
uestigemus, oportet auriculas omnium animalium con-
sideremus, quæ perfectissimi auditus sunt. Sancitum
est enim in magiæ naturalis præceptis, quum aliqua
noua inuestiganda sunt, Naturam perscrutandam, &
imitandam censeamus. Vt igitur animalia considere-
mus, quæ optimi auditus sunt, timida queramus oportet.
Natura enim eorum saluti cauit, vt quæ minus vi-
ribus valent, saltè auditu præstantia, fuga saluti con-
sulerent, vt cuniculus, lepus, ceruus, asinus, bos, & simi-
lia. Hæc animalia aurita sunt, & aures apertas habent
versus frontem, & hiatus dirigunt, & quo soni veniunt.
Lepori igitur sunt *ἄρα ἰψάλα* aures sublimes, ex Pollu-
ce: auritum vocat Festus ab aurium magnitudine, & au-
diendi facultate. Apud Græcos nomē *λαγός* ab aurium
magnitudine, *λα* enim auget in compositione, *ός* auris
est, & sanè decebat, vt timidum & inerme animal benè
auritum esset, quo longius pericula, & insidias perciperet,
& maturè sibi consuleret. Auditum quoque acerrime
ita credidere Ægyptij, vt in hieroglyphicis auditum
designaturi, leporem pingerent. Eadem cuniculi natu-
ra, eademq; aures. Magnæ, hirtæque aures sunt vaccæ,
taurum à triginta stadijs vehementissime ad coitum
exardescentem audit, mugientem, quasi amatoriam
tesseram dantem percipit, ex Æliano. Maiores & lon-
giores sunt etiã ceruo aures, vt pote timido animali. Si
auriculas rectas tenet, acerrime sentit, nec latere eum
insidiæ possunt, si dimittit, facile interimitur, ex Aristote-
le, ex quo Plinius. Quum erexere aures, acerrimi au-
ditus, quum remisere, timidi. Et ne per cætera animalia
vagemur, quæ aures amplas, arrectas, & apertas habet,
dicimus (quæ eiusmodi aures habent, & quum emiaus

audire volunt, furrigunt, & versus eam partē dirigunt) perfectissimū auditum habere. Videbimus nunc à contraria causa, quæ paruas habent aures, & obscuras, obtusioris esse auditus. Magnā piscium pars aures caret, & qui solos meatus habent, & sine auriculis, sensu hoc audiendi hebetiori esse necesse est, sunt enim auriculæ à natura constructæ, vt veluti per eas in aures infunderentur soni. Cuius rei Adrianus Romanorum Consul testis est locupletissimus, qui quum sensum hūc læsum haberet, manus cauas, quo facilius audiret, à posterioribus ad anteriora spectantes auribus obtendebat. Et Aristoteles dixit, equos, asinos, canes, & reliqua animalia, quæ magnas habent aures, eas semper circumagere, & vertere ad sonos, vocesq; percipiendas, partium earum vsus à Natura edocta. Eos etiam, quibus abscissæ sunt auriculæ, minus audire experimur. Forma igitur instrumenti auditus oportet sit ampla, & concava, & aperta, & intus cochleata, duplici de causa. Prima si soni intus recte ferrentur, oblæderent sensum, secunda quia per cochleam circumferuntur, & allisa vox per aurium anfractus, multiplicatur, vt de echo videmus. Argumentum rei esse potest cochlea marina illa, quæ auribus admota, strepitum quendam leuem efficit. Reliquum est, ex qua materia fieri debeat dicamus. Ego ex foraminulenti lignis dicerem, nam foramina vndiq; pori; pernij sunt, & aere repleti, & leui quoq; ictu resonant, & inter foraminulenta ligna hedera est, & præcipue smilax; argumento, quod vas ex hedera tornatum, foris aquam extillat, vt diximus. Ob id Plinius de smilace loquens ait. Proprium materiæ est, vt admota auribus, leuem sonum reddat. Et alibi: Smilacis lignū ad aurem sonare diximus. Accommodetur igitur instrumentū, vt com-
modè auribus indatur, vt specilla oculis.

Quomodo quibusdam imposturis pondus rebus augeti possimus. CAP. VI.

ALIVAS hic congeessimus imposturas, vt qui cum impijs hominibus negotia habēt, ab eorum fraudibus sibi præcauere possint. Videlicet

Oleo

Oleo pondus augere.

Remiscetur aqua cum oleo, vt cognosci nõ possit fraus, sit aquis turbidis, veluti ex decoctione passillorum, raporum, & asphodeli, vt ab eo secerari difficilius possit. Vel gummi tragacanthę electum in aquam ponunt per duos dies, post pila conterunt, aquam semper addendo, vt gummi liquecat, ea addita oleo extillado, in oleum conuertentur. Haud dissimili fraude nituntur.

Serico pondus addere.

Bullientis aquę fumo opponunt, & turgens humiditate illius grauius euadit. Alij Arabici gummi vnciam terunt, & optime succretũ cum mellis decoctione commiscunt, misturam in aquam soluant, quã sericum mades faciunt, & reficari patiuntur. Alij in frondibus inglandis viridibus asseruant. Si vis

Mellis quantitatem maiorem reddere.

Farinam castanearum, vel milij addes, & augetur quantitas, quę cognosci non potest. Sic poteris

Cera pondus augere.

Adde farinam sabaceam optimẽ tenuiterq; contritam cerę, & in candelis ardebit sine excrementis, auget enim pondus, & magnitudinem, & vix detegitur fraus. Sic etiam

Sepum minus excrescere.

facies, si cinerem tibiaram bouis optimẽ combustarum sigulorum fornacibus remisces, vel si sulphur album, nam pondus, & quantitatem sine similitudinis deformitate auges. Si voluerit quispiam

Piper simulare.

Poterit iuniperi semina cruda colligere, quę corrugari patiatur, postea piperis granis commiscere. Alij vicias magnas nigras colligunt, eas primo bulliant cum piperastro, nam turgentes aqua quum resiccantur, in rugas se contrahunt: nam si eas manducaueris, os plusquam piper comburent. Nos ita adulterauimus, vt optimos pharmacopolas ludicrẽ, sefellerimus, & cũ ioco post fraudem deteximus, summo grana virgę sanguis

nariæ maturæ, quæ quum resiccantur, adco piperis grana corrugata referunt, vt optimos quosque fallant, nisi gustum consulant. Sic

Frumento pondus augere

possumus, intus condendo vas ligneum aqua, vel aceto plenum, nam absorbet, vt ex Plinio habetur.

De lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

C A P. VII.

NONNULLAS in se lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæ pretium duximus. Primo dicemus effectus quosdã mirros, qui ab antiquis traduntur; deinde quo modo fieri possunt, aut ab antiquis factitati. Quum nunc Musica cultior, nobiliorq; sit, quam apud antiquos (tunc enim rudior imperfectiorq;) & temporibus nostris has operationes non perficiat. Rhythmos & modulos in hominibus posse certum est, nec tam immitte, & efferatum esse cor, quin aptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contra indecentibus, & incinnis angatur, & restringatur. Carmen prodit Musæus dulcissimam rem mortalibus esse, & à Platonis dictum animaduertitur à Musica mulceri omne, quod viuit, plurimique visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt sint hortamenta, & torpentes suscitent, & ijs similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus Musicus, quoties libuerat, Phrygium modulabatur cantum, & Alexandri animum sic accendebat vt efferatus ad arma curreret, quumque aliter voluisset, mutato, animositatem exhauriens, segaem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat; & Plutarchus ait, quum ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur harmatij, adco inflammatum se esse, vt simul cum armis exurgens, manus iniecerit in proxime assidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, quum riuales comburere domum quaereret, quo detinebatur scortum, Phrygio modo

concita-

concitatum, spondæo resonante pacatum, & mitiorem
 reddidisse. Idemque aiebat. Si tibiæ cantu impulsæ
 adolescentes, facinus aliquod aggrediuntur, tibiæ
 spondæum canente detrahuntur, ut modorum graui-
 tate eorum furens petulantia confedetur. Empedocles,
 quum eius hospitem iurgijs, & conuitijs quidam lace-
 situs inuaderet, canendi retorfit modum, furentisque
 iram temperauit. Theophrastus ad compescendas ani-
 mi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos. Et A-
 gamemnon è patria discedens, ad Troiam profectu-
 rus, de Clitemnestræ dubitans pudicitia, citharæ dum
 reliquit, qui sono illam adeo ad continentiam, & pud-
 citiam incitabat, ut Ægyptus, non nisi occiso citharædo
 ea frui potuerit. Thracius Orpheus citharæ incentioni-
 bus, efferatas gentes, saxi instar, nulla ratione molles
 inflexit. Teneros infantium sensus permulcet sonus, &
 crepitaculis vagientes acquiescunt, & ipsi conticescunt.
 Vnde Chrysippus proprium nutricibus carmen fertur
 scripsisse. Musicis modulis etiam animalia cicurantur.
 Arion citharædus rationis expertes delphinos sibi cõ-
 ciliauit, ut demersum sospitem in litus duxerint. Ele-
 phantes, ait Strabo, tympanis allici, cerui sonis detinē-
 tur, & modulato carmine capiuntur. Cygni hyperborei
 citharæ, & cantu conuincuntur, auiculæ fistulis irreti-
 untur, & pastoralis fistula pastu progressis quietem im-
 perat gregibus. Apud Mysos quum equinū genus coit,
 quidam velut hymenæum quendā nuptijs præcinunt,
 & cantus suauitate permulsæ equæ, grauidæ fiunt, &
 formæ pulchritudine eximios pullos pariunt. Pytho-
 charis tibiæ, quum ad tibiæ magna contentione
 incitatos numeros caneret, luporum impetum repres-
 sisse fertur. Imo vulnera, & morbos, & venena, quod
 multo mirabilius est, modulis consolata est verustas, ut
 ex historijs percipitur. Terpander, atque Arion Methim-
 naeus Lesbios, & Iones grauib. morbis curauere. Ascle-
 piades Medicus tuba surdis medebatur, cantuque populi
 seditiones compescuit. Quodam araneorum in Apulia
 frequens genus, quod vulgo tarantulam nuncupant, in
 maximis Solis ardoribus acerbissimæ virus pestiferum

infigit, huius pernicipi vna hæc salutaris inuenta est medicina, vt ictus, vario, & multiplici tibi cinu cantu, aliorumve musicorum instrumentorum permulceatur. Is, tametsi omnis sensus expers sit, tamen cõfestim vt tibiq̃ auditionem accepit, tanquã graui experrectus somno, se humo tollit, & ad musicæ rationem saltare ingreditur, at si tibi cẽ pulsare desistat, statim animo deficitur, & stupore afficitur, ac rursus repetito cantu, acrius salute contendit. Sic affectibus singulis singulas adhibere prisca melodias, vt Dorica prudentiam, castitatem, & doctrinam largitur. Phrygia pugnas excitat, furorem inflamat, quod efficit & tibia. Ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiam deuinit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoq; grauatissimo desiderio, cõlestem inducit appetentiam, ab Aristotele in Politicis traditum. Nonne Lacedæmonibus fertur repudiarum primum fuisse chromaticum genus, quod nimium audientes effeminaret? Vnde non à ratione alienum reor, si simplici id accidat lyra, cithara ve; quod verò arte ingeniove confectum euenit magis mirum, nemo est, qui negare possit. Sed si nos huius causam perscrutari velimus: non modis, sed fidibus, & instrumentorum ligno, & pellibus attribuemus, quum mortuorũ animalium, & succis arborum etiam in membris & lignis proprietates conseruentur, vt alibi diximus in hoc libro. Et vt exempla adducamus à notissimis. Si volumus

Oues exterrere.

Antipathia est inter lupos & oues, vt sapius diximus omnibusq; earum membris inhæret, ita quod fides de intestinis ouiu, cum fidibus de intestinis luporum permixta non concordant, sed obstrepunt, & omne inturbant temperamentum, ex Pythagora. Si placet

Equos fugare.

Equi ab elephantis in prælio terrentur, & equis naturali odio aduersatur camelus, ex Aristotele & Pliniorumpiq; equos tradunt, qui vestigia luporum sub equis sequantur. Vnde si tympana ex pellibus elephantis

canitelli, vel lupi fiant, & pulsantur aufugiunt equi, nec stare audent. Eadem ratione si velis

Vrſos fugare.

Equo animali, obsequijs hominum nato, capitale diffidium est cum vrſo, homini noxia bestia, agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam, in qua arte potius quam viribus utitur, & audiuitus vrſos in solitudine fugatos tympani sonitu, quum ex equina pelle confici solitum sit. Contra si velimus

Equos demulcere,

Scribit Ælianus tibiae cantu eoque capiuntur Lybicæ equæ, vt huius blandimentis ad homines mansuescant, & insultare desinant, quocunque eas cantuuncularum blanditiæ intuerint, eo pastorem consequuntur, quum ille insit, hæc etiam à progrediendo se sustinent, ac si cantum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate afficiuntur, vt lachrymas tenere non possint. Harum pastores ex rhododaphne arbore pastoritiam fistulam excavant, cuius sonoro inflatu armentum antegredientes demulcent. Docuit nos Theophrastus œnotheram feras cicurare, & inebriare, & vt alibi diximus, Theophrasti œnotheram nostram esse rhododaphnem contra Dioscoridem. Fertur posse

Atocium inducere

fides è serpentibus confectas, præsertim viperarum, namq; in cithara accommodatæ & pulsatæ, si prægnantes adfuerint, partum abortu vitiant, quod & viperæ suo occurſu facere solent, vt à quampluribus scriptum est. Hermenias Thebanus Boetiorum pluribus

Coxendicum dolores fugare

Melodij conatus est, & fortasse instrumentum populeum fuit, quum populi corticis succum Dioscorides eos sanare dixerit, vel salignum. Valet item

Ad lymphaticos

Elleborus, & Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit, quæ organa facile ex equi tibijs, aut ex ellebori cauis caulibus fieri poterant. Thales Mileſius

Contra pestilentiam

Cithara vsus est, quod non nisi ex vitigineo ligno esse poterat, quum mirè vinum, & acetum contra pestilentiam valeant. Vel ex lauro, cuius folia tusa, & olfacta, subinde pestilentia contagia prohibeant. Theophrastus scribit quosdam

Ad viperarum morsum

Tibiarum, vel fidicularum, aliorumve organorū cantus valere, quæ organa ex iunipero, fraxino, lauro, ossibus cerui, ferula, sambuco, vite, & eiusmodi quamplurimis fieri poterunt. Pythagoras

Contra ebrietatem

Sono etiam vsus est, nam adolescentem vino madidum ritualis domum comburere quærètem compescuit, fortasse hederaceo instrumento, vel amygdalaceo ligno, præcipue syluestri, nam magnum contra ebrios remedium præbent. Timotheus Alexandri Magni animum sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, quamque aliter voluisset, mutato animo sitatem exhauriens

Segnem animum, & remollitum ab armis ad con-

uiuia trahere

conatus est, & trahebat, quotiescunque voluerat, quod non poterat nisi vitigineo ligno, vel ex rhododaphne. Citharædi, qui, discedente Agamemnone à patria ad Troiam profecturo, sono Clitemnestræ ad pudicitiam incitabat, non nisi ex vitice instrumentum esse potuit. matronæ enim in Thesmophorijs Atheniensium folijs ijs cubitus sibi substernebant, vt Veneris desideria obtunderentur. Vtebantur Pythagorei quibusdam sonis

Ad somnum, & vigiliam.

Nam quum diuersas resolvere vellent in somno curas, sonis accinebāt, vt leuis, & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes, quibusdam modicis stuporem, somniq; confusionem purgarent ad obcundum munus aliquod. Æolio euenire tradit, quod animi tranquillet tempestates, somnumq; pacatis tribuat; somnum amygdalaceo, vel vitigineo ligno accersiebant, expellebant verò elleboro. Hoc autem de vulgari accipies experimentum.

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni immotam moueat.

Tendantur in vnum nerui, vt ad idem & perfectū perueniat vnusquisq; melos, si grauium vnā pulsabis digitis, altera reboat & mouetur grauis in ea, sic acutarum, debita tamen approximatione, si id maxime non fuerit conspicuum, paleam supra inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicrę historię, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare, si æque tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando quousq; quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si vero vt

Lyra surdus audiat sonum

vis, vel manibus aures abde rite, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel citharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & cōcinnum in cerebro dabit sonum, & fortasse suauiore. Nec solum capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clare auditur sonus, dicique poterit non auditus sensu, sed gustu perceptus. Remanet hoc, quod haudquam inamcenum reor, vt

Lyra, cithara, aliave instrumenta vento pulsentur.

Hoc sic perficies. Vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersantia accommodabis instrumenta, vti citharas, tibus, sambucas, fistulasve: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit, vnde ex omnium sonitu, vicinis auribus, suauissimum percipies concentum, & lætaberis.

Dolos quibus impostores naturaliter operantes eos à Magia provenire mentiuntur. CAP. VIII.

Nunc dolos, & imposturas aperiemus, quibus circulatores, & impostores se Nicromanticos simulant, bardos, nebulones, ac simplices mulierculas

decipiunt. Nos ad eorum scientiam pessundandam, & simplices admonendo, ne ab eiusmodi hominibus decipiantur, causas aperiemus: & primo

Thesaurus quo modo se reperire posse fingant.

Maior agyrtarum pars, quum pauperrimi omnino sint & miserabiles, thesauros reperire posse profitentur, alijsq; promittunt, quod ipsi non habent, vtunturq; quatuor virgulis bifurcatis, quarum summitates decussatim simul hæretes, & inferiores extremitates manibus apertis tenent, circa ilia accedentibus, carmina quedam obmurmurare fingunt, & virgæ cadunt, & vbi cadunt, suffodere præcipiunt thesauros cupientibus. Causa est, quod si virgæ manibus firmatæ videantur, nullibi tamen hærent, ac caducæ casum semper minantur, & si paululum à suo loco dimouentur, illico in terram prolabuntur. Sunt in brachijs, & manibus pulsus arteriarum, quæ etsi immobiles existimantur, inconspicue tamen manus mouent, tremoreque afficiunt. Sed sunt inter metallicos, qui furcatis has virgulas in venis inueniendis sibi maximo vsui esse inquirunt: nam culto colurnam resecant, eamque præ cæteris ad venas querendas idoneam esse censent, præsertim si corylus supra metallicam aliquam venam venerit. Sunt alij, qui pro varietate metallorum varijs arboribus vtuntur, etenim ex coryli ad venas argenti, fraxini ad æris, piceæstri ad plumbi, maxime candidi, ferri, vel æris ad aurifacis virgis vtuntur: deinde vtrinque virgulæ cornua manibus prehendentibus pugnos faciunt, necesse est autem, vt digiti compressi ad cælum spectent, vtq; virgula erigatur ea parte, qua cornua coeunt, tunc huc, illuc passim per loca montuosa vagantur, atq; vbi supra venam pedem posuerint, statim virgulam versari, & volui, sibiq; prodere venam, vbi pedem retulerint, & ab ea discesserint, rursus virgulam immobilem manere. Imo venarum vim dicunt esse tantam, vt interdum arborum prope venas crescentium ramos ad se flectat, vt copiosius apud Agricolum. Altera remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedula

Schedula non tacta situm permutent.

Quod illud penitus ignorantia fieri nō potest, quin mirabile videatur. Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro, vel linteis, seque in mutuo æquali superent magnitudine, nam capite imo æquatae omnes, & æque reuolutæ, deuoluuntur, diuersiq; situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco ponatur, permutant locum, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non erit, qui non putet à dæmonibus factum, sed aliunde non euenit, nisi quia in reuolutionis fine, remanet procerior, & extrema, à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Mihi videtur Aristotelem hoc intelligere voluisse in problematibus. Cur sectio papyri si quis æque à basi plana rectaque dimetiendo absciderit, recta reuoluetur: sin autem inclinarit, contorta existet? An euenit, vt quum orbis secturæ alterius eodem in plano positi sint, declinans illa cæsura, nō æque opposita sit, sed partim minus: itaque quum euolueris, orbis quidem, qui plano eodem continentur, suumq; initium in plano habeant eodem, lineam explicabunt, quam suo ipsi conficiunt ordine, &c. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo responsa præbebant: nam si situm permutabant, rite auspiciati, euentusq; propitiari, sin minus infortunari, nec voluere rationibus, & experientijs fidem permutare, quum multis annis id crediderint. Si vis

Nummus supra stylum se voluet.

Sæpe vidimus impostores mulierculis imponendo eiusmodi artificio vt, vt schedulæ duæ papyraceæ, vel ex alia materia leues se è plano erigant, & ex seipsis moueantur. Si in hordeo inuestigaueris syluestris auenæ aristulam reperiēs nigram, & obtortam, locuste pedibus similem, quam si cera cultri mucroni, aut stylo alligaueris, mollis aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidū senserit, distorquebitur, vt lyrae neruus, &

erigitur charta, nec minus nummus styli acie volitabit.
Si volumus

Furtum cognoscere.

Sic possumus, & subreptam illico rem recuperare. Varie sunt ad furtum superstitiones, quæ naturalibus rationibus constant, & nebulones verborum viribus adscribunt. Est lapis qui ætites dicitur, & veluti prægnans est, nam quæ quæritur Lapillus in vtero sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur aut suffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit, quod ex Dioscoride habetur. Cuius naturalis causa est, quod puluis, qui ex eo conteritur, adeo siccus est, vt siccissimum panem efficiat, & pumicosum, & qui non nisi maximo conatu glutiri possit, quum in gutture fuerit. *Accedit ad id,* quod qui furtum inuenire quærit, dicat *astantibus*, qui fures existimantur, rem miram facere, & maxime eam magnificare, ei enim, qui subripuit, timore, & perturbatione exiccatur guttur, & sitis inducitur, vnde pulveratum panem glutire minime potest, nam hæret gutturi, qui alioqui sine timore existens, vix glutire possit. Est & alius astus subtilissime excogitatus: nam argillaceis globulis eorum nomina, qui fures existimantur, schedulis conscripta conglutinant, & aquis mergunt, globuli madefacti, remollitique aperiuntur, & schedulæ papyraceæ leues supra aquam ascendunt. Quæ res tantæ est admirationis, vt qui adstant non nisi dæmonum arte factum existiment. Conficiuntur pilulæ argillacæ numero adstantium & descripta nomina in schedulis in pilulis obuoluuntur: nam schedulæ, quæ minus curiose & diligenter creta obuoluuntur, humore referantur, & schedulas foras emittunt, nullis nexibus detentas. Si vero vis nunquam aperiuntur, optime actam cum schedula remisces, & non aperitur.

Si vis

Flores ex arbore decidant.

Quod

Quod quum primo vidissem, obstupui profecto, sed rogatus rem aperuit. Est verbasci proprietates quædam, qui quum mane flores aperit, si planta leuiter concutiat, paulatim flores sicciscentes defluunt ad terram omnes, nec fuerit, qui id viderit, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit inania quædam obmurmuret verba. Fit etiam

vt fœmina vestes abijciant, & nudentur.

Vt nil relinquam, quod à circulatoribus & negromanticis simulatur. Apponunt lucernam characteribus insculptam, leporino adipe plenâ, & quibusdam obmurmuratis verbis quum eam incendunt, & medio mulierum ardet, constringit omnes, vt abiectis vestibus omnia viris sponte ostendant, quæ operta tegunt, vident, nec saltare desierint, vsque donec ardeat lucerna, quod mihi à fide dignis narratum fuit: consideravi non nisi à leporino adipe effectus posse prouenire, cuius fortasse vis lætalis quædam cerebrum penetrans ad eiusmodi dementiam concitat. Simile à Massagetis fieri narratur ab Homero, esse arbores, quarum fructus si in ignem proijciantur, omnes qui igni proximiores fuerint, ebrios & stolidos euadere: nam illico è sedibus insiliunt, & choreis, & saltationibus indulgent. Sunt & fures qui

Stylo pulli caput perforant, & viuum super-
stitem esse, dicere

audeant, ac veneficijs fieri dicant, & ex hoc promittans hominem inuulnerabilem fieri posse, nam quibusdam characteribus dolo confectis sub alis alligatis, stylo caput galli perforant, & quum aliquantisper immorentur, extrahunt stylum, & pullus nullo recepto vulnere aufugit, ac sine sanguine permanet. Quod quum considerassem, & caput pulli aperirem, reperi bifidum esse, & culter, vel stylus per ea loca pertransiens, cerebrum non oblædit, quod mihi sæpius experienti felicissime successit. Extat &

Remedium ad ischiadem.

T t 5

7
 Maximus ille Cato, hominum summus in omni vfu, omniumque bonarum artium magister, ex Plinij traditione, in suis de Agricultura libris quibusdam excantationibus ad ischiadū dolores vtitur. Inquiens: Luxum si quod est, vt excantes, hac cantione sanum fiet, harundinem prede tibi viridem, pedes quatuor aut quinque longam, mediam diffinde, & duo homines teneant ad coxendices: incipe cantare in alio, S. F. motas v̄ta daries dardaries astataries disunapiter, vsque dum coerant, ferrum in super iactato; vbi coierint, & altera alteram tetigerit, id manu prede dextra, sinistra præcide, ad luxum aut fracturam illiga, & sanum fiet. Vide hominem tam dignum, tamq; doctum, in quas insanias prorupit: nec multiplici sua doctrina cognouit, quod sine vi verborum suorum, virides harundines per longum scissæ ex se incuruantur, & cocunt, si pendulæ steterint, vt virgæ quoque salicis, & rubi faciunt. Rationem incuruationis reddit Theophrastus in suis de causis plantarum libris. Præterea apud Dioscoridem legitur harundinem cum aceto Ischiadibus applicatam, luxum sanare lumborum, quum & sine verbis, & superstitione operetur.

De experimentis quibusdam lampadis.

C A P. IX.

NON parum gauisus sum, quum inter antiquos compererim Anaxilam philosophum ludere solitum ellychnijs, & præstigijs monstrifica hominum capita demonstrasse, si Plinianæ assertioni credendum, accipiendo equarum virus à coitu, nouisque lampadibus, & lychnis accensum, hominum capita equina visui monstrifice repræsentare, & alia, quæ quia non credimus, ideo nec experiri curauimus, quæ autem vera sunt, cape.

Vt homines Æthiopes videantur.

Atramentū, sed melius è sepis immissum, lucernis immisce, & atra lucet flamma. Id Anaxilam fecisse fertur, sepe enim ex atramento sepis astantes Æthiopes reddebat.

debat, & nigros. Ex Simeone Sethi. Si quis thryallida, id est lucernæ stupam in sepia atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri partim æreos, partim nigros propter mistarum rerum insperionem. Idq; omni colore imitari poterimus: nam luces omnes amonendo, ne alio lumine impediatur, videaturque è lampade color emanans, & frustretur illusio, & si in die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrum-pens præstigium destruat. Sit viridis lampas, vitrea & pellucida, vt pertranscuntes radij medij colore infician-tur (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omani, quo viuit humido, immisceatur ærugo, vna rite teran-tur, vt humor fiat viridis: ellychnium ex linteo coloris eiusdem, vel è gossipio paretur, vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, viridi omne, & intuentium vultus ostendet. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris.

Sic facilius opus exequeris. Vitreo ampli oris cratere, vetus valde infundas vinum, vel græcum, intus sal inije-ce, quantum pugno quis capere possit: flagrantibus im-pone carbonibus sine flamma, ne vas rumpat: illico e-bullire incipit, candelam admoue, & succendetur: re-liqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuo terrorem incutiant. Idem in fuci-nis euenit, vbi campanæ constantur, & metallica: tam enim opertum omne diro visitur colore, vt demirari contingat, labia squallore perfusa, punicea, in liuidum, & nigrum commeantia. Accensum quoque sulphur a-stantium medio collocetur, & fortius operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum Philosophum ludere solitum esse comperimus. Sulphur enim calici nouo immissum, carbonibus subditis circumferens, conuiuis exarde-scentis repercussu, pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leuco-gæis collibus noctu deambularem: nam
sponte ardens sulphur tales da-
bat vultus,

QVAEDAM extant non spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis & artificibus. Extat artificium, quod aliquibus

Draco volans,

Vel cometæ sydus dicitur. Cuius talis sit constructio. E subtilioribus harūdinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemiolia sit proportionis: diametri duo, & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus ligetur, & eiusdem quantitatis cum duobus alijs iungatur è capitibus machinæ prouenientibus. Sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quid graue in ea sit: inde è turris, montis, vel altioris loci fastigio æqualibus, & vniformibus ventis credenda, non validis ne disrumpatur machina, nec leuibus, nam si vndique silebit aura, eam non sublimat, ventorumque segnitie irritum facit laborem. Ipsa recto non incedat tramite, sed obliquo, quod efficit funis tractus è capite vno ex altero, longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed valide impellat, & sic volitans carbasus aera petit, vbi paululum fuerit eleuatus (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, vt cometa videatur, sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & quum in aere quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, annulo, vel lubrico aliquo: statimque velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aerem immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonam pacto & homo volare possit,

Coll. Soc. Jesu Paderb. 1655.

ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semel sublimiori. Quod si quispiam id mirum putabit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse tradunt. Plerique enim nobilium Græcorum, & Phauorinus Philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissime scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam, disciplinaque mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum.

F I N I S.

